

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Poliittinen osasto
POL-10

LÄHETE
22.04.2013

HEL7928-5

EDUSKUNTA
Ulkoasiainvaliokunta

Viite UTP 10/2012vp jatkokirjelmä 2 UM 22.4.2013

Asia

Suomen osallistuminen Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan

Valiokunnalle lähetetään ohessa perustuslain 97§ nojalla selvitys koskien Suomen osallistumista Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan.

Yksikön päällikkö

Outi Holopainen

Liitteet

-

Selvitys: Suomen osallistuminen Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Poliittinen osasto

POL-10 Päivi Pihlajamäki

Asiasanat ISLANTI, POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ, SOTILASASIAAT, NATO

Hoitaa POL-10

Hoitaa UE

Koordinoi

Tiedoksi

ASA-01; ASA-02; ASA-20; AVS-KEO; AVS-PAL; AVS-POL; EKMI-00; EUR-01; EUR-02; EUR-10; EUR-30; KEMI-00; KEO-01; KEO-10; PE-10; PLM/PO; PLM/RO; POL-01; POL-02; POL-20; POL-30; POL-50; STU-00; TUO-20; UMI-00; VKO-02
AST; BER; BUD; EUE; GEN; HAA; ITÄ-22; KIO; KOB; LON; MAD; MOS; NAE; NDE; OSL; OTT; PAR; REY; TAL; TUK; VAR; WAS; WIE
EUAVS; PE/YHTEYSUPSEERI; PLM/MTS; PUVS; TPK

Laatija jakanut

Selvitys on laadittu yhteistyössä puolustusministeriön kanssa

SUOMEN OSALLISTUMINEN ISLANNIN ILMATILAN VALVOMISEN YHTEYDESSÄ TOTEUTETTAVAA HARJOITUSTOIMINTAAN

Tausta

Pohjoismainen yhteistyö on viime vuosina kehittynyt monin tavoin, mukaan lukien ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla. Yhteistyön kehittämiseksi laadittiin myös vuonna 2009 Norjan entisen ulko- ja puolustusministeri Stoltenbergin toimesta raportti, jonka yksi suositus koski Pohjoismaiden osallistumista Islannin ilmatilan valvomiseen esimerkkinä mahdollisuudesta vahvistaa pohjoismaista ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä. Raportin ehdotuksista ja niiden toimeenpanosta on keskusteltu raportin antamisen jälkeen eri yhteyksissä. Pohjoismaisen yhteistyön edettyä monin tavoin vuoden 2009 jälkeen, palattiin vuonna 2012 myös tähän esitykseen. Esitystä alettiin käsitellä erikseen, kun Islanti lähestyi asiassa Suomea ja Ruotsia.

Islannin ilmatilan valvomisen järjestely

Yhdysvallat vastasi kahdenvälisen sopimuksen perusteella Islannin ilmatilan valvomisesta ja puolustuksesta vuoteen 2006 saakka. Maiden välinen puolustus sopimus on edelleen täysimääräisesti voimassa, mutta Yhdysvallat on lakkauttanut toimintonsa Keflavikin tukikohtassa. Islannilla ei ole omia asevoimia, vaan Islannin ilmatilan valvomisesta huolehtii Nato. Nato teki vuonna 2007 Islannin pyynnöstä päätöksen käynnistää järjestely, jolla rauhanajan ilmatilan valvominen toimeenpannaan.

Natolla on käynnissä neljä erillistä jäsenmaiden ilmatilan valvomiseen liittyvää tehtävää. Näiden piiriin kuuluvat Baltian maat, Slovenia, Islanti ja Albania. Natolla on ilmatilan valvomiseen yhteiset toimintaperiaatteet, mutta Islannissa toiminta poikkeaa muista käynnissä olevista ilmatilan valvontatehtävistä muun muassa siinä, että lento-osastot ovat paikalla Islannissa vain yhdeksänä viikkona vuodesta, kun muualla ne ovat käytettävissä jatkuvasti. Toiminnan luonteesta johtuen Nato ei käytä Islannin osalta virallisesti termiä *"Air Policing"* vaan *"Airborne Surveillance and Interception Capabilities to meet Iceland's Peacetime Preparedness Needs"* (ilmasta suoritettavan valvonta- ja tunnistuskyvyn ylläpito Islannin rauhanajan tarpeiden täyttämiseksi).

Islannin ilmatilan valvominen muodostuu rauhan aikana kahdesta pääelementistä: ilmavalvonnasta, jota toteutetaan pääasiassa tutkilla, joiden tuottamaa tietoa täydennetään muilla sensoreilla reaaliaikaisen ilmatilannekuvan muodostamiseksi, sekä tunnistuslentotoiminnasta. Valvontavuoroihin ovat osallistuneet useat Nato-maat. Koska tunnistustehtäviä on ollut erittäin harvoin, hyödyntävät osallistuvat maat kolmen viikon jakson pääasiassa harjoitteluun.

Suomen ja Ruotsin osallistuminen

Pohjoismaisen yhteistyön tiivistämiseksi Islanti ehdotti keväällä 2012 Suomelle ja Ruotsille osallistumista ilmatilansa valvomiseen. Tasavallan presidentti ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta käsittelevät Suomen mahdollista osallistumista 11.5.2012, jonka jälkeen osallistumisen edellytyksiä alettiin selvittää. Selvitys koski sekä valvontavuorojen yhteydessä toteutettavaa harjoitustoimintaa että mahdollisia tunnistuslentoja. Selvitystyötä tehtiin tiiviissä yhteistyössä Ruotsin sekä Islannin, Norjan ja Naton kanssa. Norja osallistuu Islannin ilmatilan valvomiseen valvontavuorolla vuoden 2014 ensimmäisellä kolmanneksella.

Selvitysten pohjalta Tasavallan presidentti ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta linjasivat 29.10.2012 osallistumiseen myönteisen kannan osana pohjoismaisen yhteistyön tiivistämistä. Osallistuminen tapahtuisi yhdessä Ruotsin kanssa ensisijaisesti osana Norjan valvonta-

vuoroa vuonna 2014. Lopullinen päätös tehtäisiin sen jälkeen, kun Natolta olisi saatu tietoa siitä, minkälaiseen toimintaan kumppanimaat voivat osallistua, ja tämän pohjalta olisi harkittu, minkälaisessa toiminnassa halutaan olla mukana. Lopullinen päätös tehtäisiin eduskunnan kannan mukaisesti.

Eduskuntaa on informoitu selvitystyön etenemisestä kirjallisesti 15.5.2012 ja 10.10.2012 sekä lisäksi suullisten kuulemisten yhteydessä.

Suomen ja Ruotsin periaatteellinen halukkuus osallistua Islannin ilmatilan valvomiseen ilmaistiin yhteisessä pohjoismaisessa julkilausumassa, joka annettiin 31.10.2012. Tämän jälkeen Islanti ilmoitti asiasta Natolle ja pyysi pääsihteerä viemään asiaa eteenpäin Natossa.

Natossa Pohjois-Atlantin neuvosto (NAC) hyväksyi 19.12.2012 Suomen ja Ruotsin osallistumisen Islannin ilmatilan valvomiseen siten, että osallistuminen tapahtuu Norjan valvontavuoron yhteydessä 2014 ja rajoittuu valvontavuoron yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan. Harjoitustoiminta toteutetaan aseistamattomin konein. Mahdollisista tunnistuslentoista vastaa Norja. Ne norjalaiset hävittäjät, jotka ovat valmiudessa tunnistuslentoihin, eivät osallistu harjoitustoimintaan. Näin estetään se, että harjoitustoimintaan osallistuvat koneet joutuisivat tunnistustilanteisiin.

Naton päätöksen jälkeen on käyty teknisen tason keskusteluja osallistumisen käytännön menettelytapoista ja järjestelyistä. Naton kumppanimaat eivät ole aiemmin olleet mukana Islannin ilmatilan valvomisessa, jonka vuoksi Natolla ei ole ollut valmiita menettelytapoja kumppaneiden osallistumiselle.

Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan 19.4.2013 tekemän linjauksen mukaisesti Suomi osallistuu Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan yhdessä Ruotsin kanssa osana Norjan valvontavuoroa, joka on suunniteltu alkuvuodelle 2014. Osallistuminen rajoittuu valvontavuoron yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan, joka toteutetaan aseistamattomin konein. Laajan käsittelyn mahdollistamiseksi asiasta annetaan eduskunnalle selvitys ennen lopullista, eduskunnan kannan mukaista, päätöksentekoa. Puolustusministeriö tekee tarvittavat hallinnolliset päätökset Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan osallistumisesta.

Osallistuminen käytännössä

Norja toteuttaa valvontavuoronsa Islannissa tammi-helmikuussa 2014. Suomen on tarkoitus osallistua yhdessä Ruotsin kanssa Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan kolmen viikon ajan osana Norjan valvontavuoroa.

Harjoitustoiminta toteutetaan samoin periaattein kuin nykyiset ilmavoimien rajat ylittävät harjoitukset. Lisäelementtinä harjoituksiin sisältyisi toimimista johtokeskuksissa sekä mahdollisesti yhteistoimintaa johtokeskuslentokoneiden (AWACS) kanssa ja ilmatankkausharjoittelua.

Suunnitelman mukaan Suomesta osallistuisi 4 (+ tarvittavat varakoneet) F-18 -hävittäjää ja noin 50 henkilön vahvuinen osasto. Ruotsi ja Norja osallistuisivat noin samansuuruisilla lento-osastoilla.

Suomen osallistumiskustannukset ovat noin 500 000 euroa. Kustannuksista pääosa muodostuu henkilöstökustannuksista kuten sotaharjoituskorvaukset sekä tietoliikenne- ja logistiikkakustannuksista. Kustannukset katetaan puolustusvoimien vuodelle 2014 varatuista koulutus- ja harjoitustoiminnan määrärahoista. Lentotoiminnan kustannukset (150-200 lentotuntia) sisältyvät ilmavoimien käyttämän vuosittaisen 8000 lentotunnin kustannuksiin. Kustannukset ja lentotoiminnan määrä tarkentuvat suunnittelun edetessä.

Suomi voi voimassaolevan lainsäädännön pohjalta osallistua Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan. Puolustusvoimien harjoitustoiminta kehittää osaltaan puolustusvoimien suorituskykyä lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Puolustusvoimat osallistuu säännöllisesti eri maiden kanssa toteutettavaan kansainväliseen harjoitustoimintaan. Harjoitustoimintaan osallistumisesta päättää puolustusministeriö.

Joukkojen asemaa Islannissa koskee Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehty sopimus (NATO SOFA), jonka soveltaminen on ulotettu kumppanimaihin Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välisellä sopimuksella niiden joukkojen asemasta (PfP SOFA). Islanti tukee toimintaan osallistuvia maita Naton kanssa tehdyn isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan sekä teknisen järjestelyasiakirjan mukaisesti. Näiden perusteella Islanti tukee lento-osastoja lähettäviä maita tuottamalla muun muassa lentotoiminnan edellyttämät viesti- ja johtamisyhteydet, lentoasemaperuspalvelut ja pelastuspalvelun. Lisäksi Islanti osoittaa tarvittavat tilat lentokoneille, materiaalille sekä majoitus-tilat ja muonituksen henkilöstölle.

Osallistumisen käytännön järjestelyitä koskevat asiakirjat tehdään puolustusministeriöiden ja puolustusvoimien toimenpitein. Asiakirjojen sisältö tarkentuu harjoitusvalmistelujen edetessä. Tarkoituksena ei ole tehdä valtiosopimuksia.

Osallistumisen perustelut

Suomen ja Ruotsin osallistuminen Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan olisi konkreettinen osa tiivistyvää yhteistyötä Pohjoismaiden kesken. Se olisi luonnollista jatkoa olemassa olevalle pohjoismaiselle yhteistyölle turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla, jossa Natoon kuuluvat ja Natoon kumppanuussuhteessa olevat Pohjoismaat tekevät käytännönläheistä ja monipuolista yhteistyötä. Se rakentuisi myös jo meneillään olevalle harjoitustoiminnalle Suomen, Ruotsin ja Norjan ilmavoimien välillä.

Suomen tavoitteena on Norjan valvontavuoron yhteydessä toteutettavan harjoitustoiminnan täysimääräinen hyödyntäminen. Osallistuminen olisi luontevaa jatkoa ilmavoimien osallistumiselle kansainväliseen harjoitustoimintaan, joka tukee sekä kansallista koulutusta että harjoituttaa henkilöstöä kansainvälisiä tehtäviä varten. Osallistuminen myös kehittää Suomen omia suorituskykyjä ja tarjoaa uudenlaisen toimintaympäristön harjoittelulle. Osallistumisen kustannukset ovat hyötyyn verrattuna pienet.

Siirtyminen Islantiin toteutetaan yhdessä Ruotsin ja Norjan kanssa. Siirtyminen harjoituttaa ilmavoimia yhteistoimintaan ja samalla kehittää puolustusvoimien logistista järjestelmää ryhmitettäessä joukkoja ja materiaalia kansainvälisiin tehtäviin. Asettautuminen ulkomaiseen tukikohtaan on todenmukaista harjoittelua, jossa tehdään konkreettista yhteistyötä eri kansallisuuksien ja toimijoiden kanssa. Tukikohtatoimintojen harjoittelu monikansallisesti käytössä olevassa tukikohdassa tukee sekä ilmavoimien kansainvälisten tehtävien toteuttamista että kansallista tukikohtatoimintojen kehittämistä. Toiminta monikansallisessa johdossa on tämän päivän toimintamalli kansainvälisessä harjoitustoiminnassa ja operaatioissa, jolloin sitä on tärkeä harjoitella yhteensopivuuden varmistamiseksi.

Suomen osallistuminen Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan osana Norjan valvontavuoroa ei muuta Suomen kumppanuussuhdetta Natoon eikä luo Suomelle muita veloitteita. Suomi voi halutessaan harkita jatko-osallistumista saatujen kokemusten pohjalta.